

ლეგიმეტრიის შესახებ

ლუკა მოსაშვილი

კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის
სამართლის ფაკულტეტის მაგისტრანტი

საკვანძო სიტყვები: ლეგიმეტრია, კვანტიფიკაცია, გაზომვა

შესავალი

წინამდებარე ნარკვევში შევეცდები აღვწერო სამართლის ინსტრუმენტი, რომელიც გაუცნობიერებლად ყოველთვის გამოიყენებოდა ჩვენს რეალობაში, თუმცა, ჯერაც ვერ დამკვიდრდა, როგორც დამოუკიდებელი იურიდიული კატეგორია. სამეცნიერო ლიტერატურაში მის შესახებ ძალზე მწირი ინფორმაცია მოიპოვება, არადა, მის გარეშე, ძნელად წარმოსადგენია ისეთი ძირეული იურიდიული ინსტიტუტის ფუნქციონირება, როგორცაა, მაგალითად, სასამართლო.

ზემოთ მოხსენიებული ინსტრუმენტის არსის აღმნიშვნელად, ჩვეულებრივ, გამოიყენება სიტყვები სამართალმზომელობა და ლეგიმეტრია. ეს უკანასკნელი პირველად მოიხსენიება ამერიკელი ავტორის, ბობ ბიშოპის, წიგნში „რეალობის აჩრდილები“¹, რომელიც ე.წ. „სახალისო მეცნიერების“ სფეროს უფრო განეკუთვნება და არც აქვს ფუნდამენტური, თეორიული გამოკვლევის პრეტენზია. სპეციალურ სამეცნიერო იურიდიულ ლიტერატურაში ლეგიმეტრიის შინაარსს, მის დანიშნულებას, გამოყენების სფეროებსა და მნიშვნელობას დაწვრილებით მიმოიხილავს მინდია უგრეხელიძე ნაშრომში: „ლეგიმეტრიიდან სამართლის დიმენსიოლოგიამდე“².

1 Bob Bishop – The Shades of Reality: How The New Fuzzy Philosophy Will Change Your World View. Glenbridge Pub Ltd (February 1998). – Chapter Ten – Legimetry.
2 სამეცნიერო ჟურნალი – კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის მაცნე, №3, 2011 წ. გვ. 64, Миндия Угрехелидзе „От легиметрии до правовой Дименсиологии“.

ლეგიმეტრიის არსი

მაინც რას წარმოადგენს ლეგიმეტრია? ამის გასარკვევად საჭიროა, უპირველეს ყოვლისა, გავიგოთ, სად გამოიყენება ეს ინსტრუმენტი, რა შემთხვევაში რა როლს ასრულებს ის ჩვენს რეალობაში და საერთოდ, რისთვის არის ის საჭირო?

ვინაიდან თავისთავად იურისპრუდენცია, როგორც მეცნიერება, მნიშვნელოვნად განსხვავდება სხვა ჰუმანიტარული დარგებისგან, ლოგიკურად, მისი ინსტრუმენტებიც უნდა იყოს ერთგვარად „ენდემური“. ხსენებული მოსაზრების შესამოწმებლად შეგვიძლია შესადარებლად ავიღოთ, მაგალითად, სოციოლოგია, გეოგრაფია ან სხვა მსგავსი დარგები. ასეთი ტიპის მეცნიერებების მთავარი მიზანია, შეისწავლოს და ასახოს რეალობა. აღწეროს, რა ხდება ან ხდებოდა რეალობაში. შეისწავლოს Status Quo და მისი განვითარების ისტორია, შეისწავლოს ეს პროცესები და ამ ცოდნაზე დაყრდნობით გამოიტანოს დასკვნები. მაგრამ სამართალს აქვს კიდევ ერთი, დამატებითი და განმსაზღვრელი ნიშანი/ფუნქცია, რომელიც აქცევს მას მეცნიერების „ნორმატიულ“ დარგად³. ეს ნიშანი არის ფაქტების „უნდასმიერი“ შეფასება. ეს არის სამართლის თვისება და შეიძლება ითქვას, უნარიც. საუბარია არა მხოლოდ იმაზე, მოხდა თუ არა რაიმე ფაქტი, არამედ ამის დადგენის შემდეგ, რეალური შემთხვევის თუ საქციელის შეფასებაზე. არის თუ არა ჩადენილი ქმედება სწორი ან არასწორი, სამართლიანი ან უსამართლო; იყო თუ არა ეს ქმედება შეთანხმებული გეგმის ფარგლებში, თუ გასცდა მას და არის შემთხვევებიც, როდესაც სამართალი იმდენად გადახლართულია მორალთან, რომ გვიწევს იმის შეფასებაც, იყო თუ არა კონკრეტული ქმედება მორალურად სწორი. არის შემთხვევები, როდესაც ასეთი

3 სამეცნიერო ჟურნალი – კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის მაცნე, №3, 2011 წ. გვ. 66, Миндия Угрехелидзе „От легиметрии до правовой Дименсиологии“ 2. Легиметрический RATIONE MATERIALE.

ქმედება, ერთი შეხედვით, ეწინააღმდეგება კონკრეტული კანონის რომელიმე მუხლის მოთხოვნას, მაგრამ კანონის პრინციპების ფართო გაგების გამოყენებით, ის შეიძლება სპეციფიკურ ნორმებზე მაღლაც დადგეს შეფასების იერარქიულ სისტემაში; მაგრამ ამჟამად, ეს არ არის ჩვენი განსახილველი საკითხი და იგი ძალიან შორს წაგვიყვანს. დავუბრუნდეთ ისევ ლეგიმეტრიას. ჩვენ ვსაუბრობდით, რომ სამართალს აქვს შეფასების უნარიც და ვაღიარებთ, რომ ეს ყოველივე ყველაზე ნათლად იკვეთება სისხლის სამართალში, რომლითაც უნდა შეფასდეს ადამიანის ქმედებები და ამ შეფასებაზე დაფუძნებით, დადგინდეს, ჩადენილია თუ არა დანაშაული, რის შედეგადაც გადაწყდება მოქმედი სუბიექტის ბედ-იღბალი.

ჩვენი საუბრის თემა არ უნდა იყოს გაუგებარი მკითხველისთვის, რადგან ადამიანის ბუნებაში ზის სხვისი ქმედების განსჯა. ეს მოქმედება, ზოგადად, იმდენად ბუნებრივია, რომ ის ფიზიკის კანონებსაც მოგვაგონებს. ნიუტონის კანონები, რომლებიც კლასიკურ მექანიკას დაედო საფუძვლად, ამის ერთგვარი დასტურია. ნიუტონის მესამე კანონის თანახმად: „ყოველ მოქმედებაზე არის რეაქცია, იმავე ძალის და საწინააღმდეგო ვექტორის“⁴. უსულო საგნებში ეს ხდება ავტომატურად, ასე ვთქვათ, „მოლეკულურ დონეზე“. ხოლო ჩვენს ცივილიზებულ სამყაროში, იმისათვის რომ არამართლზომიერ მოქმედებას მოჰყვეს მისი საწინააღმდეგო, მაგრამ ამავდროულად თანაზომიერი რეაქცია, რომელიც მიმართული იქნება

4 Philosophiæ Naturalis Principia Mathematica, by Sir Isaac Newton, published on July 5th, 1687

„Lex III: Actioni contrariam semper & æqualem esse reactionem: sive corporum duorum actiones in se mutuo semper esse æquales & in partes contrarias dirigi.“

„Law III: To every action there is always opposed an equal reaction: or the mutual actions of two bodies upon each other are always equal, and directed to contrary parts“ (ეს არის მესამე კანონი, ინტერნეტში იძებნება ამ ფორმით)

Law III: To every action there is always opposed an equal reaction: or the forces of two bodies on each other are always equal and are directed in opposite directions (ეს არის აკრეფილი ტექსტი)

სამართლიანობის აღდგენისკენ, უპირველეს ყოვლისა, საჭიროა, გაიზომოს და შეფასდეს ის საწყისი ქმედება, რომელმაც დაარღვია წონასწორობა და გამოიწვია რეაქციის აუცილებლობა. ჩემი აზრით, სამართალი, თავისი არსით, შეიქმნა სწორედ იმისათვის, რომ აკონტროლოს ის რეაქცია, რომელიც მოჰყვება ერთი პიროვნებისგან კანონის დარღვევას და მოაქციოს ეს ყოველივე სტაბილურ, თანაბრობიერ, განჭვრეტად და ცივილიზებულ ჩარჩოებში. სამართალი აკონტროლებს რეაქციას, თორემ ეს რომ არა, პინციპში, ტალიონის პრინციპის გამოყენებას „თვალი თვალის წილ, კბილი კბილის წილ“⁵, ადვილად აღადგენდა სამართლიანობას.

თუ დავაკვირდებით ნებისმიერ მოვლენას, რომელსაც ადამიანი აღიქვამს, მისდა უნებურად მოსდევს მისი რეაქცია, მიუხედავად იმისა, გამოხატული იქნება ის თუ დაფარული. მაგალითად, თუ გამვლელი ხედავს ახალგაზრდა ბიჭს, რომელიც ეხმარება მოხუც ქალბატონს ქუჩაზე გადასვლაში, ის, თავისდაუნებურად, აფასებს ამ ფაქტს და აქვს შესაბამისი რეაქცია, რაც შეიძლება გამოიხატოს ღიმილში, რადგან მომხდარი არის კეთილი საქციელი და ეს მისთვის მისაღები, სამართლიანი და სასიამოვნოა. მეორე მხრივ, თუ ადამიანი შეესწრება ფაქტს, როდესაც რამდენიმე ყმაწვილი სცემს მცირეწლოვან ბავშვს, მყისვე გაუჩნდება უსამართლობის შეგრძნება და სურვილი – რამე შეცვალოს არსებულ რეალობაში და აღადგინოს სამართლიანობა. მიუხედავად იმისა, ეს პიროვნება მოიმოქმედებს რამეს თუ არა. ყველა ადამიანი მისდა უნებურად აფასებს თავის გარშემო მომხდარ ფაქტებს და თავს გრძობს კომფორტულად მხოლოდ მაშინ, როდესაც ეს ყოველივე შეესაბამება მისი შინაგანი სამართლიანობის საზომს. სამართალიც, თავისი არსით, მიმართულია სწორედ ამისკენ – დაიცვას სამართლიანობა და

თანასწორობა. სწორედ ამისთვის არის საჭირო ყველა საექვო ფაქტის შეფასება. თუ დადგინდება, რომ მომხდარი ასცდა საყოველთაოდ მიღებული ქცევის ნორმებს – მოჰყვება სანქცია, რომელიც მიმართული იქნება ამა თუ იმ გზით სამართლიანობის აღდგენისკენ. სხვა საკითხია, რამდენად სამართლიანია თავად სამართალი⁶, მაგრამ ეს არ არის აქ და ახლა განსახილველი საკითხი.

მთავარია, ზოგადად, ქცევის შეფასების ახსნა, რაც ყოველდღიურ ცხოვრებაში ხდება უნებლიედ, სპონტანურად, მაგრამ სამართალში ყოველივე ამას აქვს სპეციფიკური როლი, ფუნქცია და დანიშნულება.

ლეგიმერია სხვადასხვა თვალთ

რა თქმა უნდა, მნიშვნელობა აქვს, თუ სამართლის რომელი სკოლის თვალთ შევხედავთ ამ საკითხს (პოზიტივისტური, ბუნებითი, რეალური თუ სხვა), მაგრამ შეფასების საკითხი მაინც ყოველთვის აქტუალური რჩება, რადგან ის ესოდენ ბუნებრივია ჰომო საპიენსისთვის. სამართლის სხვადასხვა სკოლებს, როგორც წესი, განასხვავებს მათი რეაქცია მომხდარზე, მაგრამ თუ ფაქტის შეფასების ელემენტს ამოვიღებთ განტოლებიდან, მაშინ ეს უკვე სამართალი აღარ იქნება, რადგან როგორ შეიძლება ვისაუბროთ სანქციაზე, თუ წინასწარ ვერ განვსაზღვრავთ, არის თუ არა კონკრეტული ქმედება მიუღებელი; სხვანაირად, იმსახურებს თუ არა მისი ჩამდენი უარყოფით რეაქციას? ამავდროულად, როგორც სამყარო არ არის ოდენ შავ-თეთრი, ასევე, არ შეიძლება ფაქტი განვიხილოთ როგორც „ან არის დანაშაული, ან არა“. აუცილებელია მისი შეფასება, წინააღმდეგ შემთხვევაში, მივიღებთ ასეთ შედეგს: დანაშაულია ქრთამის აღება და დანაშაულია გენოციდიც, მაგრამ

5 Lex Talionis – Plaut, 1981, p. 572, – The Torah – A Modern Commentary, New York: Union of American Hebrew Congregations.

6 იგულისხმება პოზიტიური სამართალი, ანუ კანონი.

ხომ ნათელია, რომ ამ ორი ქმედების ჩამდენი ადამიანები ერთნაირად არ უნდა დაისაჯონ? ანუ საჭიროა მომხდარის შეფასება, ერთმანეთთან შედარება და მათი შედეგებისა და ბრალის ხარისხის სიღრმისეული გაანალიზება, რათა მიღებული გადაწყვეტილება თავად არ იქცეს დანაშაულად.

ლეგიმეტრიის გამოყენების არა

ლეგიმეტრია გამოიყენება სამართლის ყველა დარგში, რადგან სწორედ ის არის მოსამართლის მთავარი ინსტრუმენტი. მხარეები ცდილობენ, თავიანთი სიმართლე აჩვენონ, უფრო სწორად, დაუმტკიცონ მოსამართლეს. მაგალითისთვის, ავიღოთ სამოქალაქო სამართალი – სამოქალაქო კოდექსის ნასყიდობის ხელშეკრულების მომწესრიგებელი მუხლების მიხედვით, „გამყიდველმა მყიდველს უნდა გადასცეს ნივთობრივი და უფლებრივი ნაკლისგან თავისუფალი ნივთი“, მაგრამ არის თუ არა კონკრეტული ნივთი უნაკლო? ეს უკვე შეფასების საკითხია. აქ უკვე საქმეში ერთვება ლეგიმეტრია. ეს ერთი მაგალითია, რომლის მსგავსიც უამრავია, მაგრამ ყველაზე მნიშვნელოვანი ლეგიმეტრიის გამოყენება მაინც სისხლის სამართალში რჩება, რადგან ამ დარგში, როგორც წესი, ყველაზე ძვირფასი რამ დევს სასწორზე – ადამიანის თავისუფლება, ზოგჯერ კი მისი სიცოცხლეც. სისხლის სამართალში უნდა განისაზღვროს, არის თუ არა ჩადენილი ქმედება დანაშაული, იგი უნდა „გაიზომოს და აიწონოს“, რომ შემდგომ სწორად შეფასდეს. ამის შემდეგ ასევე უნდა გაიაროს ლეგიმეტრიული შემოწმება ბრალის საკითხმა იმისათვის, რომ არაბრალეული ადამიანი არ მოხვდეს განსასჯელის სკამზე. ლეგიმეტრია, ერთი შეხედვით, სამართლის სულ ახალი კატეგორიაა, მაგრამ საფუძვლიანად დაკვირვებისას ნათელი ხდება, რომ ის არის უძველესი ინსტრუმენტი, რომელიც წარმოიშვა სამა-

რთალთან ერთად. ლეგიმეტრია, სწორედ ის სასწორია, რომელიც ანტიკურ ბერძნულ ქალღმერთ თემიდას⁸ უჭირავს ხელში. სწორედ ამ საკითხებზე მსჯელობს თავის ნაშრომში ბობ ბიშოპი, რის ანალიზსაც ქვემოთ გთავაზობთ.

„ბიშოპისეული“ ლეგიმეტრია

სასამართლოს ხშირად გამოაქვს ასეთი განაჩენი: „დამნაშავეა ქურდობის სამ ფაქტში“, საუბარია იმაზე, რომ ბრალდებულმა ჩაიდინა სამი, ერთმანეთისგან დამოუკიდებელი, დასრულებული ქურდობა. მაგრამ ნუთუ მხოლოდ დათვლა ყოველთვის საკმარისია სწორი შედეგის მისაღებად? რა განსხვავებაა დათვლასა და გაზომვას შორის? ეს ორივე ცნება გამოიყენება იმისათვის, რომ გავიგოთ, რა რაოდენობის რაიმე გვაქვს, მაგრამ ყველაფერს ხომ ვერ დავთვლით? მაგალითად, თუ გვაქვს ჩანთა, რომელშიც ყრია ერთნაირი ბურთები, იმის გაგება რამდენი ბურთი გვაქვს, მარტივია, უბრალოდ უნდა დავითვალოთ მათი რაოდენობა. მაგრამ თუ გვაქვს, ვთქვათ, წყალი, რომელიც ასხია ერთ კონტეინერში, ხომ ვერ დავითვლით? ვერ ვიტყვით რომ გვაქვს ერთი წყალი, ჩვენ ის უნდა გავზომოთ. უნდა ავიღოთ რაიმე სტანდარტული მოცულობის ერთეული, მაგალითად, ლიტრი და უნდა გავზომოთ წყლის რაოდენობა. სწორედ ასეთ შეფასებაზეა საუბარი, როდესაც საქმე გვაქვს დანაშაულთან. ყოველთვის საკმარისი არ არის მისი რაოდენობის დათვლა, რადგან ყველა დანაშაული განსხვავდება ერთმანეთისგან (რა თქმა უნდა, არ არსებობს კარგი დანაშაული, მაგრამ არსებობს ერთმანეთზე უარესი დანაშაული და მათ გასამიჯნად სწორედ დანაშაულის გაზომვაა საჭირო და არა დათვლა⁹) და საჭიროა მათი გაზომვა, რომ შედეგად სამართლიანი სასჯელი მივიღოთ. ვთქვათ, ერთმა ადამიანმა მოი-

7 საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი, მუხლი 487

8 თემიდა – ძველ ბერძნულ მითოლოგიაში სამართლიანობის ქალღმერთი, ზევსის მეორე მეუღლე.

9 Shades of Reality „Three Strikes“ Laws.

პარა ასი ლარი, ხოლო მეორემ – ხუთასი, ორივე კვალიფიცირდება ჩვეულებრივი ქურდობით და ორივე შემთხვევაში გამოიყენება ერთი და იგივე მუხლი, რომლის სანქციის რაოდენობას/ზომას (მუხლში მოცემულ დიაპაზონში) განსაზღვრავს მოსამართლე თავისი შინაგანი რწმენით და სამართლიანობის გრძნობით. სწორედ ამის წინააღმდეგია ბიშოპი და იგი გვთავაზობს თავის „სკალას“, რომლითაც შეიძლება გაიზომოს დანაშაული და ბრალი.

იმისათვის, რომ განვსაზღვროთ დანაშაულის „სიკუდე“, საჭიროა, შემოვიღოთ რამე საზომი ერთეული, რომლითაც ის გაიზომება. მაგ.: ქონების წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულში ეს შედარებით მარტივი გასაკეთებელია; უბრალოდ, უნდა დავითვალოთ, რა ღირებულების ქონების ხელყოფა მოხდა.

ბობ ბიშოპი ქურდობის მაგალითზე ხსნის თავის მიდგომას, რომლის თანახმადაც თუ ადამიანმა მოიპარა 100 ლარი, იგი დამნაშავეა 100 ლარის ქურდობაში. პირობითად, ამას შეგვიძლია დავარქვათ დანაშაულის 100 ერთეული. ანუ 100 ლარის ქურდმა ჩაიდინა დანაშაული, რომლის სიმძიმეა 100 ერთეული, ხოლო 500 ლარის ქურდმა, შესაბამისად, 500 ერთეულის სიმძიმის დანაშაული. სასჯელიც უნდა იყოს სიმძიმის თანაბრობიერი. ანუ ის დამნაშავე, რომელმაც მოიპარა 100 ლარი, უნდა დაისაჯოს იმ სასჯელის 1/5-ით, რითაც დაისჯება დამნაშავე, რომელმაც 500 ლარი მოიპარა და ა.შ.

იმავე სტილში შეიძლება განისაზღვროს სიცოცხლის და ჯანმრთელობის წინააღმდეგ (ზოგადად არაქონებრივი) ჩადენილი დანაშაულებისთვის მსგავსი სკალა. მაგალითად, თუ მკვლელობაზე სასჯელი არის 10 წელი, უნდა დავითვალოთ, რა რაოდენობის ფულის ქურდობაზე მივიღებთ იმავე სასჯელს და ასე შეიძლება განისაზღვროს ის ერთეული, რომლითაც შემდეგ უნდა შეფასდეს კონკრეტული დამნაშავის ქმედება და მისი სიმძიმე.

პრინციპულად ვერ ვეთანხმები ასეთ მიდგომას, რადგან მიმაჩნია, რომ იგი

საფუძველშივე მცდარია. ავიღოთ იმავე 100 ლარის ქურდობის დანაშაული, აქ, ჩემი აზრით, მთავარი არის არა ის ფაქტი, თუ რამდენი ლარი მოიპარა დამნაშავემ, არამედ ის, რომ მან დაარღვია კანონი, ხელყო სხვა პიროვნების ქონება და დაარღვია მისი უფლება. ხომ არ შეიძლება დანაშაულად ჩაითვალოს, ვთქვათ, საკუთარი ქონების მოპარვა? საკუთარი ქონების დაპატრონება ხომ საერთოდ ვერ იქნება ქურდობა. იმისათვის, რომ რაიმე ქონების დაპატრონება დანაშაული იყოს, აუცილებელია, მას ჰყავდეს კანონიერი მესაკუთრე და მეორე პიროვნებამ მას, მაგალითად, მოპაროს ეს ქონება ანუ უკანონოდ დაეპატრონოს მას. სწორედ ამაშია დანაშაულის შინაარსი. საინტერესოა არა ის, რამდენი ლარი მოიპარა დამნაშავემ, არამედ ის, რომ მან დაარღვია სხვა პირის საკუთრების უფლება და, ასე ვთქვათ, გადააბიჯა კანონიერად დაწესებულ და საყოველთაოდ აღიარებულ ზღვარს. სწორედ ამისთვის არის განსაზღვრული კონკრეტული სასჯელი. განვიხილოთ იმ ქურდის მაგალითი, რომელმაც საფულიდან 100 ლარი მოიპარა, მან სწორედ 100 ლარის მოპარვის მიზნით ჩაიდინა ეს ქმედება თუ, უბრალოდ, იქურდა და რამდენიც შეძლო, იმდენი მოიპარა? მას რომ საფულეში 500 ლარი დახვედროდა, მხოლოდ 100-ს აიღებდა და 400-ს დატოვებდა? ეს ორი შემთხვევა მკვეთრად უნდა გაიმიჯნოს ერთმანეთისგან. თუ საუბარია უბრალოდ ქურდობის ფაქტზე, ეს ერთი საკითხია და მას ქვემოთ განვიხილავთ, ხოლო თუ საკითხი ეხება გადაუდებელ აუცილებლობას, რის გამოც პირმა გადაწყვიტა სწორედ 100 ლარის დაუფლება მეპატრონის ნების წინააღმდეგ, აქ შემთხვევა გვაქვს საქართველოს სა-მოქალაქო კოდექსის 117-ე მუხლთან¹⁰

10 საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი, მუხლი 117. უკიდურესი აუცილებლობით გამოწვეული ზიანი. ნაწილი 1. იმ საფრთხის თავიდან ასაცილებლად მიყენებული ზიანი, რომელიც მოცემულ გარემოებაში არ შეიძლებოდა თავიდან აცდენილი ყოფილიყო სხვა საშუალებით და თუ მიყენებული ზიანი აცდენილ ზიანზე ნაკლებმნიშვნელოვანია, უნდა აანაზღაუროს ზიანის მიმყენებელმა (უკიდურესი აუცილებლობა).

და ამ შემთხვევაში, მოცემული ქმედება საერთოდ არ არის სისხლის სამართლის დანაშაული.

დავუბრუნდეთ თემას: სუბიექტს ჰქონდა შესაძლებლობა, მოეპარა 100 ლარი და ამიტომ შემოიფარგლა ეს დანაშაული ამ თანხით. მთავარი ამ ფაქტში არის ის, რომ დამნაშავემ გადადგა ეს ნაბიჯი, დაარღვია სისხლის სამართლის კოდექსის კონკრეტული მუხლის მოთხოვნა ქურდობის მიზნით და მოიპარა იმდენი, რამდენიც იმ მომენტისთვის მოახერხა. სწორედ ამიტომ არ ვეთანხმები ბობ ბიშოპის მიდგომას. პრინციპში, ის ორი დამნაშავე, რომლებმაც მოიპარეს 100 და 500 ლარი, არიან ერთი და იმავე დანაშაულის ჩამდენი პირები, უბრალოდ, მათ სხვადასხვა ობიექტური (და არა სუბიექტური, ეს მნიშვნელოვანია) ვითარების გამო მოიპარეს სხვადასხვა ოდენობის თანხა. პირს გადაწყვეტილი რომ ჰქონდეს 500 ლარის მოპარვა, ამისათვის სხვას ჭიბეში ხელი ჩაუყოს და იქ 300 ლარი დახვდეს, ამით მას პასუხისმგებლობა უმსუბუქდება? რა თქმა უნდა, არა. დასჯადი ქმედება არის სწორედ ქურდობა და არა კონკრეტული რაოდენობის თანხის მოპარვა. მინდა, კარგად გავუსვა ხაზი ერთ საკითხს – ვასაბუთებ იმას, რომ სისხლის სამართლის კუთხით, 100 და 500 ლარის ქურდობა არის ერთი და იგივე დანაშაული, მაგრამ მიყენებული ზიანი, რა თქმა უნდა, სხვადასხვაა. სწორედ ამისთვის არსებობს სამოქალაქო სამართალი, რომლის მეშვეობითაც დაზარალებულს შეუძლია აღიდგინოს საწყისი ფინანსური მდგომარეობა და ყოველივე ამას, ბრალის თუ დანაშაულის სიმძიმესთან კავშირი არ აქვს. აქ შეიძლება გაჩნდეს ლოგიკური კითხვა: თუ ეს ასეა, მაშინ რატომ არის საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში ცალკე განსაზღვრული პუნქტები დიდი და განსაკუთრებით დიდი ოდენობით ჩადენილი დანაშაულისთვის? ეს ნათელია, ამ შემთხვევაშიც საუბარია იმავე დანაშაულზე, იმავე ქურდობაზე, უბრალოდ, პრაგმატული შეხედულებებიდან გამომდინარე, თუ მოპარული თანხა აღემატება კონკრეტულ

ოდენობას, მაშინ მიყენებული ზიანი უკვე განსაკუთრებით მძიმეა და ამიტომ გადაწყვიტა კანონმდებელმა დაემძიმებინა ასეთი დანაშაულის სანქცია. თორემ თუ საკითხს წმინდად თეორიულად მივუდგებით, საუბარია ერთსა და იმავე „უმართლობაზე“. მხოლოდ რეალურ ცხოვრებაში არის ის შეხედულებები, რომლებსაც განსხვავებით თეორიისგან, ყველა ჩვენგანი, მიუხედავად ჩვენი შეხედულებების და სურვილებისა, უნდა დავემორჩილოთ.

ზემოთქმულიდან გამომდინარე, ბიშოპის მოსაზრება, რომ შეიქმნას რაიმე სკალა, რითაც კონკრეტული დანაშაული გაიზომება, თუნდაც თანამონაწილეობისას, მონაწილეობის ხარისხის განსასაზღვრად, ჩემი აზრით, არ არის ცუდი იდეა, მაგრამ ამ ამოცანის ბიშოპისეული ამოხსნა ნამდვილად არ არის სამართლებრივად გამართული.

ის ფაქტი, რომ ლეგიმეტრია სამართლის აუცილებელი ინსტრუმენტია, არ არის სადავო, მაგრამ ბიშოპის მაგალითმა ცხადყო, რომ ყველაფრის გაზომვა ასევე არ არის სწორი და ამან შეიძლება მცდარ გზაზეც დაგვაცუნოს. ამიტომ თავისთავად ჩნდება შემდეგი შეკითხვა, რა უნდა მოხვდეს ლეგიმეტრიის „გამადიდებელი შუშის“ ქვეშ და რა არა? ან არის თუ არა ისეთი სფეროები, რომლების გაზომვაც აუცილებელი ან სასურველია? არსებობს გრადაციები, რომლის მიმართებაშიც უნდა დავსვათ ეს კითხვები. სამართალი არ არის ზუსტი მეცნიერება, მაგრამ, ამავედროულად, იგი წყვეტს ადამიანების და ზოგადად, საზოგადოების ბედს; ამიტომ თუ მას დავუმატებთ, ასე ვთქვათ, მათემატიკური სიზუსტის ინსტრუმენტებს და მოხერხებულად გამოვიყენებთ თუნდაც სუბსუმციის ანუ კვალიფიკაციის პროცესში, ურიგო არ იქნება. არსებობს ასეთი გამოთქმაც: „ნებისმიერი მეცნიერება, მხოლოდ იმდენად არის მეცნიერება, რამდენადაც ის შეიცავს მათემატიკას“. თავად საზოგადოება ვერ შეეგუება იმ ფაქტს, რომ თუნდაც დამნაშავე ისტებოდეს იმაზე მკაცრად, ვიდრე ეკუთვნის კანონის

თანახმად, რომ აღარაფერი ვთქვათ უდანაშაულოს დასჯაზე. აქ თავს იჩენს ისეთი საკითხები, როგორცაა ქმედითი მონაწილეობა, დანაშაულზე ხელის აღება, შემამსუბუქებელი და დამამძიმებელი გარემოებები და სხვა მსგავსი ინსტიტუტები, რომელთაც, შესაძლოა, ყველაზე მეტად სჭირდებათ გაზომვა.

მესმის, რომ ამის გაკეთება არ არის იოლი და საკითხავია, ეს წმინდა თეორიული საკითხია თუ შეიძლება მისი პრაქტიკაში დანერგვაც, მაგრამ როდესაც გაზომვავა საუბარი, პირველ რიგში, აუცილებელია რაიმე სკალის ანუ საზომი ერთეულის ქონა. სწორედ ამიტომ შემოიღო კაცობრიობამ საერთო ერთეულები, რადგან წონას ან ზომას ყველა ქვეყანაში სხვადასხვა საზომით რომ ზომავდნენ, ვაჭრობა, როგორც ასეთი და ზოგადად, კომერცია, ვერ იარსებებდა. სამართალში კი, ფაქტობრივად, ყველა მოსამართლე თავისი შინაგანი საზომით ზომავს. ამის შედეგად, შეიძლება ორი, ზუსტად ერთი და იმავე დანაშაულის ჩამდენი პირი დაისაჯოს სხვადასხვანაირად, რაც, რა თქმა უნდა, არ იქნება სწორი და სამართლიანი.

ლეგიტიმობა და სისხლის სამართალი

მოცემული თეორია განვიხილოთ სისხლის სამართლის მაგალითზე. იგივე ქურდობა, რომელმაც გამოიწვია მნიშვნელოვანი ზიანი¹¹, ისტება თავისუფლების აღკვეთით სამიდან ხუთ წლამდე, მაგრამ არ არსებობს არანაირი საერთო გამოანგარიშების სისტემა, თუ როგორ უნდა განისაზღვროს, იქნება ეს სასჯელი სამი წელი; სამი წელი, ოთხი თვე და თორმეტი დღე თუ ხუთი წელი. მართლაც, არის იმ მოსაზრებაში სამართლიანობის მარცვალი, რომ თუ ორი ადამიანი სხადის ერთსა და იმავე დანაშაულს, მაგრამ მათი მოპარული თანხა სხვადასხვაა,

პრინციპში, მათი სასჯელიც კი უნდა იყოს მსგავსი, მაგრამ არ უნდა იყოს იდენტური. მართალია, შეიძლება პირველმა უბრალოდ ვერ მოახერხა მეტის მოპარვა და ამიტომ მოიტანა ნაკლები ზიანი, მაგრამ აქ გვაქვს მცდელობის ანალოგიური სიტუაცია, მცდელობის დროსაც დამნაშავე ვერ ახერხებს გამიზნული დანაშაულის ჩადენას, მაგრამ როგორც წესი, ის ხომ არ ისტება იმ ზომის სასჯელით, რაც გათვალისწინებულია დასრულებული დანაშაულისთვის?

ხომ არ იქნებოდა ლოგიკური, სისხლის სამართლის მუხლების სანქცია ჩამოყალიბებულიყო შემდეგი სტილით: რამე განსაზღვრული მცირე სასჯელი, მაგალითად, 2 წლით თავისუფლების აღკვეთა 150 ლარზე დიდი ოდენობის ქურდობისას და შემდეგ, ყოველ მოპარულ ერთ ლარზე დამატებული კონკრეტული პატიმრობის საათები ან დღეები. შედეგად, ვინც მოიპარა 200 ლარი, დაისჯებოდა თავისუფლების აღკვეთით, ვთქვათ, 2 წლით და 1 თვით, ხოლო ვინც მოიპარა 1000 – 3 წლით და 5 თვით. რა თქმა უნდა, ეს სქემა ძალიან დეტალურ და სიღრმისეულ დამუშავებას მოითხოვს და მოცემული მაგალითი ზედმეტად ტლანქი და უხეშია, მაგრამ ეს გაკეთდა მიდგომის ახალი ტიპის აღსაწერად. პრინციპში, რა უდგას წინ ამის გაკეთებას? შედეგად კი მივიღებდით უფრო სამართლიან სისტემას, რაც ყველას ინტერესში შედის. ძალადობრივ დანაშაულზე მსგავსი მიდგომის გამოყენება მნიშვნელოვნად რთული იქნება, მაგრამ, სავარაუდოდ, აქაც შეიძლება გამოსავლის პოვნა, თუნდაც უკვე არსებული სასჯელის შეფარდებით ქონებრივი დანაშაულის სასჯელთან და შედეგად მიღებული პროპორციის გამოყენებით.

საუბარია არა კონკრეტულ გეგმაზე, არამედ ზოგად მიდგომაზე, რომელსაც, სავარაუდოდ, უნდა ჰქონდეს არსებობის უფლება. რა სჯობს იმას, თუ ყველა მაქსიმალურად სამართლიანად დაისჯება?

იგივე მიდგომა შეიძლება გამოვიყენოთ თანამონაწილეობისას და ბრალის

11 საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი, 177-ე მუხლი, ნაწილი მე-3

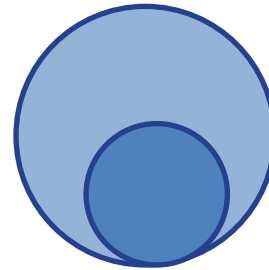
ხარისხის განსაზღვრის დროს. ერთია, როდესაც ადამიანი გარემოებებმა აიძულა, რომ ექურდა და შვილის შიმშილით სიკვდილისგან გადასარჩენად გადადგა ეს ნაბიჯი და მეორეა, როდესაც მას უბრალოდ, ახალი ტელეფონის ყიდვა ჰქონდა განზრახული და ამიტომ მოიპარა ფული. აქაც უნდა გაიზომოს ბრალის ხარისხი და დანაშაულის ჩადენის მოტივი.

მაგრამ ძალიან რომ არ დავწვრილმანდეთ და დავგუბუნდეთ ჩვენს თემას, უნდა ითქვას, რომ ეს არის ლეგიმეტრიის მხოლოდ ერთ-ერთი ვიწრო მხარე, რეალურად, ის ბევრად უფრო დიდ სივრცეში მოქმედებს, მაგალითად, საერთაშორისო სამართალში.

გავიხსენოთ ნებისმიერი თანამედროვე საერთაშორისო კონფლიქტი. 2008 წლის აგვისტოს მოვლენებთან დაკავშირებით ყოველთვის გვესმის სიტყვები, რომ ერთ-ერთმა მხარემ არათანაზომიერი ძალა გამოიყენა, რითაც დარღვია საერთაშორისო სამართლის ან/და თანამეგობრობის მოთხოვნები. როგორც კი ისმის სიტყვა „თანაზომიერი“ უკვე „თამაშში შემოდის“ ლეგიმეტრია, რადგან თუ არსებობს ერთი მოქმედების მეორე, არათანაზომიერი მოქმედება, ესე იგი, ის პირველი არის გაზომილი და ჩვენ ვიცით მისი „ზომა, წონა, მოცულობა და ა.შ.“. წინააღმდეგ შემთხვევაში, მაგალითისთვის, თუ ჩვენ არ ვიცით რა ღირს ერთი კილოგრამი ოქრო, როგორ შეიძლება მასში გადავიხადოთ თანაზომიერი ან არათანაზომიერი თანხა? ეს საკითხი დგება სწორედ მაშინ, როდესაც უნდა გაიზომოს და გაწონასწორდეს ორი მოქმედება. ნათელია, რომ ეს არის ის საკითხი, რომელშიც სამართალმზომელობის გარეშე, უბრალოდ ქაოსს და ანარქიას მივიღებთ, მაგრამ არსებობს ასევე ისეთი არეები, რომლის გაზომვაც ან შეუძლებელია, ან არ არის იმდენად მნიშვნელოვანი და საჭირო, ვინაიდან ეს შედეგს არ ცვლის. ვეცდები, შემდეგ ქვეთავში უკეთესად ავხსნა, თუ რა იგულისხმება უკანასკნელ წინადადებებში.

კვანტიფიკაციის არეები

კვანტიფიკაციის არეები შეიძლება პირობითად დაიყოს ორ სივრცედ, ეს არის შესაძლო კვანტიფიკაციის არე და აუცილებელი კვანტიფიკაციის არე¹². ამ საკითხის უკეთესად აღსაქმელად საკმარისია ეს ორი არე წარმოვიდგინოთ როგორც ორი წრე, რომლებიდანაც შესაძლო კვანტიფიკაციის არის აღმნიშვნელი არის გაცილებით დიდი და თავის ფარგლებში მოიცავს აუცილებელი კვანტიფიკაციის არეს.

ვინაიდან, ლეგიმეტრია თავისთავად არის სამართლის ინსტრუმენტი, რომლის გამოყენებითაც იგი უფრო „სწორი“ უნდა გახდეს, თავისთავად ცხადია, საჭიროა, განისაზღვროს სად და რა შემთხვევებში უნდა გამოვიყენოთ ეს იარაღი და სად შეიძლება მოიტანოს მან მაქსიმალური სარგებელი. მაგალითად, თუ ჩვენ გვაქვს სახაზავი, რომლის დანიშნულებაცაა სიგრძის გაზომვა, ჩვენ იგი უნდა გამოვიყენოთ სწორედ ამ დანიშნულებით. არ იქნებოდა ეფექტიანი, თუ ჩვენ სახაზავით ყავას მოვურევდით, რადგან ის არ არის ამ ფუნქციისთვის შექმნილი და მორგებული. იგივე ითქმის ლეგიმეტრიაზეც. მართალია, მისი გამოყენება, უხეშად რომ მივუდგეთ, შესაძლებელია სამართლის ფაქტობრივად ნებისმიერ ნაწილში, მაგრამ ზოგჯერ ეს არ არის საჭირო, ზოგჯერ კი შეიძლება იმდენად არაერთმნიშვნელოვანი შედეგი მოგვითანოს, რომ არ არის გამორიცხებული, ეს საზიანოც კი გახდეს საქმისთვის. სწორედ

12 „От Легиметрии правовой дименсиологии“ კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის მაცნე №3, 2011წ. გვ. 67, Миндия Угрехелидзе. „Область возможной квантификаций“ და გვ. 69 „Область необходимой квантификаций“.

ამიტომ, გვჭირდება, რომ განვსაზღვროთ არეები, სადაც ლეგიმეტრია იქნება მაქსიმალურად ქმედითი. შედეგად მივიღებთ საკმაოდ ვრცელ ნუსხას.

მაგალითისთვის, შეგვიძლია ავიღოთ მტკიცებულებების შეფასება, რომელიც თვალნათლივ დაგვანახებს ლეგიმეტრიის საჭიროებას ან ზედმეტობას კონკრეტულ შემთხვევებში. ჩვენ ვიცით, რომ არსებობს სამართლის მრავალი დარგი, სადაც გამოიყენება მტკიცებულებები და მხარეთა შეჭიბრებითობა. ყველგან სხვადასხვა თანაფარდობა მოითხოვება კანონიერი გადაწყვეტილების მისაღებად. თუ სამოქალაქო სამართალში საკმარისა ერთი მხარის მტკიცებულებები მცირდით მაინც მეტი იყოს მეორისაზე, სისხლის სამართალში საქმის ვითარება სულ სხვანაირადაა. სამოქალაქო პროცესში, რეალურად, საკმარისია პირობითად 100 ბალიანი სისტემით 51%-ის ქონა, რომ სასწორი შენსასარგებლოდ გადმოიხაროს.

სისხლის სამართლის პროცესში ბრალდების მხარეს ბევრად უფრო დიდი ძალისხმევა მოეთხოვება. სწორედ ამ ნაწილში, ბატონი მინდია უგრეხელიძე წერს თავის ნაშრომში, რომ „სისხლის სამართლის საქმე მტკიცებულების ძალიან მაღალ სტანდარტს მოითხოვს. ეს ნიშნავს, რომ ქვემარტება უნდა დადგინდეს, სულ მცირე, მისი 95%-იანი ალბათობით. სხვანაირად, ეს ე.წ. უტყუარი მტკიცებულების უმაღლესი სტანდარტია“ პირველი შეხედვით, ეს მოსაზრება მოდის წინააღმდეგობაში საქართველოს კონსტიტუციის მე-40 მუხლის მე-3 პუნქტთან, რომლის მიხედვითაც: „ყოველგვარი ეჭვი, რომელიც ვერ დადასტურდება კანონით დადგენილი წესით, უნდა გადაწყდეს ბრალდებულის სასარგებლოდ“¹³. განვიხილოთ ეს წინადადება ორ ნაწილად,

პირველი – ეჭვის დადასტურება: ზემოხსენებული წინადადების თანახმად, იმ შემთხვევაში, თუ არსებობს რაიმე ეჭვი, იგი უნდა დადასტურდეს კანონით დადგენილი წესით. თუ ეჭვი კანონიერი გზით დადასტურდა, ნათელია, რომ ეჭვი აღარ არსებობს, არსებობს ფაქტი და სწორედ ამის საფუძველზე უნდა გამოითანოს მოსამართლემ სისხლის სამართლის პროცესში განაჩენი. ანუ სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ჩვენი კანონმდებლის მიზანი, რომელმაც გააკეთა ეს ჩანაწერი კონსტიტუციაში, იყო ის, რომ სისხლის სამართალში განაჩენი დაყრდნობოდა მხოლოდ ფაქტს და არა ეჭვს ანუ მოთხოვნილია მტკიცებულების 100%-იანი დადასტურება და არავითარ შემთხვევაში ნაკლები. ბატონი მინდია მოსაზრების თანახმად, თუ არსებობს 95%-იანი ალბათობა, საკმარისია, მაგრამ სწორედ სიტყვა „ალბათობა“, თავისთავად ნიშნავს იმასაც, რომ არსებობს 5%-იანი ალბათობა, რომ ეს ასე არ არის, რაც ნიშნავს ეჭვის არსებობას. ჩვენი კონსტიტუციის თანახმად კი, ყოველგვარი ეჭვი, რომელიც ვერ დადასტურდება (ანუ ვერ იქცევა ფაქტად და დარჩება ეჭვად) უნდა გადაწყდეს ბრალდებულის სასარგებლოდ. მესმის, რომ რეალურ ცხოვრებაში ეს პრინციპი მკაცრად დაცული არ არის და ამიტომ არსებობს მთელ მსოფლიოში ეს 95%-იანი ბარიერი, რომელიც მისაღებია ჩვენი საზღვარგარეთელი, ჩვენზე განვითარებული პარტნიორებისთვისაც, მაგრამ წმინდად კანონის ენას თუ მოვუსმენთ, პრინციპში, ფაქტობრივად, შეუძლებელი გახდება ისეთი სისხლის სამართლის საქმის არსებობა, სადაც თუნდაც მცირედი ეჭვი არ იარსებებს ბრალდებულის სასარგებლოდ. სწორედ ამიტომ ზემოხსენებულ ბარიერს უნდა შევხედოთ უფრო ფართო გაგებით, რომ მან შეცდომაში არ შეგვიყვანოს. რა თქმა უნდა, თვითონ დანაშაულის ჩადენის ფაქტი უნდა დამტკიცდეს 100%-იანი სიზუსტით. ეს სადავოც არ არის, რადგან ქართული და თუნდაც ნებისმიერი განვითარებული დასავლური ქვეყნის

13 საქართველოს კონსტიტუცია, მუხლი 40, პუნქტი 3; “დადგენილება ბრალდებულის სახით პირის პასუხისმგებლობაში მიცემის შესახებ, საბრალდებო დასკვნა და გამამტყუნებელი განაჩენი უნდა ემყარებოდეს მხოლოდ უტყუარ მტკიცებულებებს. ყოველგვარი ეჭვი, რომელიც ვერ დადასტურდება კანონით დადგენილი წესით, უნდა გადაწყდეს ბრალდებულის სასარგებლოდ.”

კონსტიტუცია, დასაბამიდანვე ეფუძნება ამ მიდგომას.

მინდა, აქვე დავძინო, რომ 95%-იანი ბარიერი, რომელიც განხილულია წინა აბზაცში, შეეხება დანაშაულის გარშემო არსებულ ფაქტებს, რომლებიც ხშირად, ასევე ძალზე მნიშვნელოვანია სწორი განაჩენის გამოსატანად. არსებობს უამრავი გარემოება, გარდა თავად დანაშაულის ჩადენის ფაქტისა, რომლებსაც შეუძლია დაამძიმოს ან პირიქით, შეამსუბუქოს განსასჯელის ხვედრი და ვინაიდან, ჩვენ არ ვცხოვრობთ იდეალურ სამყაროში, არც უნდა ვეცადოთ, რომ ყოველი კონკრეტული ფაქტი დადასტურდეს 100%-იანი ალბათობით, რადგან ეს საფუძველშივე წარუმატებელი მცდელობა იქნებოდა. სწორედ ამიტომ გამოიყენება ის სტანდარტი, რომელსაც უწოდებენ „Beyond a Reasonable Doubt“ ანუ „საფუძვლიან ეჭვს მიღმა“. მომხდარის, პროკურორის მიერ წარმოდგენილი ვერსიის გარდა, არ უნდა რჩებოდეს მიზეზშედეგობრივი კავშირის სხვა, ალტერნატიული, ლოგიკური ახსნა, რომ მტკიცებულება ჩაითვალოს ეჭვგარეშე, ანუ საფუძვლიან ეჭვს მიღმა. მაგრამ მე მაინც მიმაჩნია, რომ კონსტიტუციის ჩანაწერი ბუნდოვანია და კი, კარგად უღერს და თვალსაც სიამოვნებს, მაგრამ არ იქნებოდა ურიგო, თუ ის უფრო ახლოს იქნებოდა რეალობასთან; ან თუ რეალობას დაგუახლოვებდით მას. ყველაფერს თავი რომ დავანებოთ, ეს მაინც კონსტიტუციაა, რომლის მოთხოვნების უპირობო დაცვაც ჩვენი უპირველესი ვალდებულებაა.

რა კავშირი აქვს ყოველივე ამასთან ლეგიმეტრიას? აი სწორედ სამოქალაქო სამართალში, სადაც საკმარისია ჩვენთვის უკვე ცნობილი 51%, ყოველი მტკიცებულების ლეგიმეტრიული გაზომვა— აწონვა უფრო დროის და ენერჯიის ფუჭად ხარჯვას ემსგავსება, რადგან საკმარისია, ამ მარტივ ბარიერს გადავცდეთ და რეალურად 51% გვექნება თუ 70%, არც შედეგი შეიცვლება და არც თანმდევი ვალდებულებები. მაგრამ, მაგალითად, სისხლის სამართალში ყოველი მტკი-

ცებულის დეტალური შეფასება, აწონვა და დათვალეიერებაა საჭირო, რომ „გაცვრათ“ ის მტკიცებულებები, რომლებიც ზუსტად ჯდება კანონის მკაცრად განსაზღვრულ მოთხოვნებში, იმათგან, რომლებსაც „არასწორი ფორმა ან წარმომავლობა“ აქვთ. შედეგად ან უნდა მივიღოთ ადამიანი, რომელიც ყოველგვარი ეჭვის გარეშე დამნაშავეა და უნდა დაისაჯოს, რაც საზოგადოდ მისაღები და სამართლიანი იქნება ან მივიღოთ ის ეჭვი, რომელიც არ მოგვცემს უფლებას, გამოვიტანოთ განაჩენი, რომლის კანონიერებაც ალბათ, სულ მცირედით, მაგრამ მინც საეჭვო იქნებოდა.

რა თქმა უნდა, შეიძლება კიდევ უამრავი მაგალითის მოყვანა შესაძლო და აუცილებელ კვანტიფიკაციაზე, მაგრამ ეს არის მცირე და ამავდროულად თვალსაჩინო მაგალითი, სადაც, ჩემი აზრით, კარგად გამოჩნდა ამ იარაღის საჭიროებაც და გამოყენების სფეროც.

მინდია უგრეხელიძის ნაშრომი, დღესდღეობით, არის ერთადერთი სამეცნიერო სტატია, რომელიც აღწერს ლეგიმეტრიას, როგორც იურიდიულ მოვლენასა და ინსტრუმენტს, ხსნის მის საჭიროებას სამართლის განხორციელების პროცესში, მაგრამ მოცემული ნაშრომი არ არის შექმნილი ლეგიმეტრიულ სახელმძღვანელოდ. ამიტომ ნაკლებად შევძლებთ მის გამოყენებას პრაქტიკაში ლეგიმეტრიული საზომის დასაწინდებლად. სასურველია, ამ საკითხზე შემდგომი კვლევები პრაქტიკული მეთოდების შემოთავაზებით, რომელთა გამოყენებითაც შესაძლებელი გახდებოდა რაიმე საერთო ლეგიმეტრიული მიდგომის ჩამოყალიბება, რაც, თავის მხრივ, მნიშვნელოვნად გაამარტივებდა იურიდიული კაზუსების ამოხსნას და დიდ როლს ითამაშებდა სამართლის მრავალი სფეროს შეფასებითი კატეგორიების შედარება/შეფასების გამარტივებასა და ზოგადად, განვითარებაში. ნათელია, რომ ლეგიმეტრია აუცილებელია. მას დიდი როლი უკავია ჩვენს ცხოვრებაში, მაგრამ

ზუსტად როგორ უნდა გამოვიყენოთ ის? რა ნაბიჯები უნდა გადაიდგას ამისთვის? რა მიმდევრობით? ამ შეკითხვებზე პასუხებს, სამწუხაროდ, ჯერ ვერ ვიპოვით წიგნებში. ბობ ბიშოპმა სცადა ჩამოეყალიბებინა ასეთი ინსტრუქცია, რომელიც ნამდვილად ექვემდებარება კრიტიკას და თავისთავად, არ უნდა იყოს მთლად სწორი, მაგრამ მე, ზოგადად, მივესალმები ამ მცდელობას, რადგან სწორედ ეს აკლია დღეს სამართალს. როგორც არსებობს კაზუსის ამოხსნის სტანდარტული სქემები, რომლებიც გვეხმარება სტანდარტულ სიტუაციებში, ასევე კარგი იქნებოდა ლეგიმეტრიული სქემების შექმნაც, რომლის შედეგადაც შეიქმნებოდა საერთო საზომი ერთეული, როგორც ზემოთ მოგახსენეთ ჩემს სტატიისაში, თუ კაცობრიობას სჭირდება რაიმეს გაზომვა/აწონვა (და ნათელია, რომ ასეთი საჭიროება არსებობს). აუცილებელია, შეიქმნას ყველასთვის საერთო საზომი ერთეული, რომ სამართალმზომელობის გამოყენება გახდეს მაქსიმალურად ეფექტიანი და განჭვრეტადი. არ შეიძლება ერთი და იგივე ობიექტური ფაქტი სხვადასხვა პირმა, რომელთაც ადამიანის ბედი აბარიათ, სხვადასხვანაირად გაიგოს, როდესაც საუბარია ისეთ მათემატიკურ ელემენტზე, როგორიცაა გაზომვა. არ შეიძლება ორჯერ ორი ხან სამი იყოს, ხან ოთხი და ხანაც შვიდი, თორემ თვით სამართალი გახდება არაპროგნოზირებადი და უსამართლო.

ლეგიმეტრია საგადასახადო სამართალში

ვინაიდან ლეგიმეტრიის შესახებ სულ ორიოდ ნაშრომი არსებობს და ორივეში, დიდწილად, საუბარია მის გამოყენებაზე სისხლის სამართალში, ვცდები, შეძლებისდაგვარად წარმოვაჩინო მისი მნიშვნელობა საგადასახადო სამართალშიც, რომელიც უდიდეს როლს თამაშობს ჩვენს ცხოვრებაში და ეხება ბევრად უფრო მეტ ადამიანს, ვიდრე სისხლის სამართალი. ადამიანების დიდი უმ-

რავლესობა ისე ატარებს თავის სიცოცხლეს, რომ კავშირი არ აქვს სისხლის სამართალთან, მაგრამ ბენჯამენ ფრანკლინის ცნობილი გამოთქმისა არ იყოს, „ცხოვრებაში მხოლოდ ორი რამ არის ნაღდი – სიკვდილი და გადასახადები“¹⁴ და ამიტომ აუცილებელია, ამ თემასაც შევეხოთ. ნებისმიერი ქმედუნარიანი ადამიანი მრავალჯერ ეხება საგადასახდო სისტემას და აქედან გამომდინარე, ხშირია პრობლემებიც.

საგადასახადო სისტემა თავისთავად მსგავსია სისხლის სამართლის სისტემისა, იქაც არის მოცემული აუცილებელი ქცევის ნორმები, რომელთა დარღვევის შემთხვევაში, პირს ეკისრება პასუხისმგებლობა; ზოგჯერ ეს პასუხისმგებლობა შეიძლება ბევრად უფრო მძიმე აღმოჩნდეს, ვიდრე სისხლის სამართლის სასჯელი. ნათელია, რომ ეს ის სფეროა, სადაც ასევე აუცილებელია მტკიცებულებების სწორი შეფასება, ფაქტების სწორი „გაზომვა“ და ყოველივე ეს თავისთავად გულისხმობს ლეგიმეტრიის გამოყენებას.

საგადასახადო პასუხისმგებლობადგება საგადასახადო დარღვევის შემთხვევაში და იგი მართლაც მსგავსია სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობისა. მათ შორის ძირითადი განსხვავებაა სანქციების სახე, ხოლო მსგავსება კი მრავალია: საგადასახადო დარღვევა შეიძლება ჩადენილი იყოს როგორც ერთი პირის მიერ, ასევე „თანამონაწილეობით“ და სისხლის სამართლისგან განსხვავებით აქ, ჩემი აზრით, პასუხისმგებლობის ფორმა უფრო მძიმეც კი არის. სისხლის სამართალში, როგორც მოგეხსენებათ, თანამონაწილეობისას ყველა პირი პასუხს აგებს თავისი ქმედებისთვის და თავისი როლისთვის დანაშაულის ჩადენაში, ანუ ყოფითი სიტყვებით რომ ვთქვათ, იმდენად აგებს პასუხს, რამდენადაც დამნაშავე

14 Benjamin Franklin, in a letter to Jean-Baptiste Leroy, 1789; „Our new Constitution is now established, and has an appearance that promises permanency; but in the world nothing can be said to be certain except death and taxes“.

კონკრეტულ დანაშაულში, რამდენადაც მიიღო მასში მონაწილეობა. საგადასახადო სისტემაშიც მსგავსი მიდგომაა, ერთი განსხვავებით, მაგალითად: საბაჟო საზღვრის გადაკვეთასთან დაკავშირებული საგადასახადო სანქციები, თანამონაწილეობით ჩადენილი დარღვევისთვის პირს დაეკისრება სოლიდარულად¹⁵, ანუ შეიძლება დარღვევა იყოს 10 პირის მიერ ერთად ჩადენილი და ის სრული ოდენობით მოეთხოვოს ნებისმიერ ერთ მონაწილეს, რომელსაც შემდეგ, რა თქმა უნდა, უფლება ექნება, თავისი წილის გარდა, დანარჩენი მოთხოვოს თავის „პარტნიორებს“, მაგრამ ჩვენ ყველას გვესმის, რომ ამ სიტუაციაში მას, ჯერ ერთი, ძალიან გაუჭირდება ამ ვალდებულების შესრულება და მეორეც, სავარაუდოდ, უფრო მეტად გაუჭირდება ჯერ იმ დანარჩენი პირების მოძებნა და შემდეგ მათგან რაიმეს მიღება. ერთია სახელმწიფოს ბერკეტები იმისთვის, რომ პირს გადაახდევინოს ჯარიმები და მეორეა ისედაც უკვე გაუბედურებული ადამიანის შესაძლებლობები, რაიმე მოსთხოვოს სხვა სამართალდამრღვევებს, რომლებიც ამ მომენტისთვის, სავარაუდოდ, უკვე „გამქრალნი“ იქნებიან. ამით იმის თქმა მინდა, რომ საგადასახადო ორგანოების „ხელში ჩავარდნა“ ხშირად უმძიმესი შედეგებით მთავრდება. ამიტომ აქაც არანაკლებ მნიშვნელოვანია ფაქტების სწორად შეფასება და მტკიცებულებების სიზუსტის დაცვა.

ლეგიმეტრიის გამოყენება საგადასახადო სისტემაში, ჩემი აზრით, ყველაფერთან ერთად, უფრო მარტივად იქნება, ვიდრე სისხლის სამართალში, რადგან ეს მაინც უფრო მათემატიკური იურისპრუდენციაა, სადაც მუდმივი შეხება გვაქვს კონკრეტულ ციფრებთან, კონკრეტულ ვადებთან და ნებისმიერი საგადასახადო გადაცდენა ყოველთვის შეიძლება გამოისახოს რიცხვობრივად. შედარებისთვის, თუ დამნაშავემ მოიპარა 200 ლარი, აქ საქმე მარტივადაა: შე-

იძლება ამ დანაშაულის შედარება სხვა მსგავს ქურდობასთან, მაგრამ თუ დამნაშავემ გააუპატიურა ახალგაზრდა გოგო, ან გაიტაცა ბავშვი შემდგომ სასყიდლის მოთხოვნის მიზნით, აქ უკვე მათ მიერ მიყენებული ზიანის „დათვლა“ იმდენად სუბიექტური და რთულია, რომ ამის გაკეთება და მითუმეტეს, მსგავსი ძალადობრივი დანაშაულის შედარება, ფაქტობრივად, შეუძლებელია. საგადასახადო სისტემაში დაზარალებული ყოველთვის სახელმწიფოა და დარღვევა ყოველთვის ფინანსური. იგი ზუსტად გამოისახება თანხობრივად. არსებობს მისი გამოთვლის მკაცრი მეთოდები და ამიტომ ბევრად მარტივია მათი გაზომვა და შედარება.

„საგადასახადო სამართალდარღვევის ოქმის შედგენაზე უფლებამოსილი პირი სამართალდარღვევის ადგილზე განიხილავს საგადასახადო სამართალდარღვევის საქმეს და სამართალდამრღვევ პირს ადგილზევე უფარდებს საგადასახადო სანქციას. ამ შემთხვევაში პირს შესაბამისი პასუხისმგებლობა დაეკისრება საგადასახადო სამართალდარღვევის ოქმის საფუძველზე, რომელიც ითვლება საგადასახადო მოთხოვნად¹⁶“. თუ სამართალდამრღვევი არ ეთანხმება საგადასახადო ორგანოს წარმომადგენელს, მან უნდა გაასაჩივროს ოქმი. ფაქტობრივად, რა გამოდის? საგადასახადო ორგანო თვლის, რომ პირმა დაარღვია საგადასახადო ვალდებულება და ყოველგვარი პროცესის და განხილვის გარეშე (იგულისხმება სასამართლოს ტიპის განხილვა) თვითონვე უფარდებს მას ჯარიმას. შემდეგ, თუ ეს პირი ყოველივე ზემოთქმულს არ ეთანხმება, მან უნდა ამტკიცოს თავისი უდანაშაულობა. ეს მექანიზმი ისეთი სახით არის კანონში ჩადებული, რომ ფორმალურად იგი არ ეწინააღმდეგება კონსტიტუციას, მაგრამ შინაარსობრივად თუ დავუკვირდებით, საგადასახადო ორგანოს წარმომადგენელი

15 საქართველოს კანონი, საქართველოს საგადასახადო კოდექსი, მუხლი 270, ნაწილი 5.

16 საქართველოს კანონი, საქართველოს საგადასახადო კოდექსი, 271-ე მუხლი, ნაწილი 4.

თავისი შეხედულებისამებრ, ყოველგვარი მტკიცების გარეშე აჭარიმებს მოქალაქეს, რომელმაც უნდა ამტკიცოს თავისი უდანაშაულობა. ამით, ასე ვთქვათ, საგადასახადო ორგანო არღვევს პირის უდანაშაულობის პრეზუმფციას; ეს კი პირდაპირ ეწინააღმდეგება საქართველოს კონსტიტუციის მე-40 მუხლის მე-2 მუხლს, სადაც გარკვევით წერია: „არავინ არ არის ვალდებული, ამტკიცოს თავისი უდანაშაულობა. ბრალდების მტკიცების მოვალეობა ეკისრება ბრალმდებელს¹⁷“.

სწორედ ამ მტკიცების დროს არის გამოსადეგი ლეგიმეტრია, რადგან სწორედ ეს არის ის იარაღი, რომლითაც ობიექტურობა და სიზუსტე უნდა გაუთმაგდეს ჩვენს იურიდიულ სისტემას.

ცნობილია, რომ ყველა ქვეყნის კანონმდებლობაში საკმარისად არის ისეთი ნორმები, სადაც კანონმდებელმა, მიზეზთა გამო, ნათლად და საყოველთაოდ ვერ შეძლო გადმოეცა ის რეალური ნება, რომელიც შინაარსობრივად ჩააქსოვა ნორმაში (სამწუხაროდ, არც საქართველო ამ წესიდან გამონაკლისი). მაგრამ მისი

ფორმალურად ზუსტი შესრულება ვერ აღწევს მიზანს. ამ დროს გამოიყენება „პროკრუსტესსარეცელი¹⁸“ დამოსამართლე ვალდებულება, განავრცოს ან შეზღუდოს ნორმის განმარტება, რომ იგი დაიყვანოს იმ ძირითადი მიზნის შესრულებამდე, რისთვისაც ის ჭეშმარიტად შეიქმნა. ლეგიმეტრია, ეს არის ინსტრუმენტი, რომლის გამოყენებითაც სამართალი არ უნდა ასცდეს რეალობას და სამართლიანობას. მას აქვს უაღრესად დიდი პოტენციალი და სჭირდება კიდევ დიდი შრომა, რომ დაიხვეწოს. მისი გამოყენება უნდა გახდეს ისეთივე მარტივი, როგორც ჩვენ ვიყენებთ ყოველდღიური მოხმარების საგნებს.

ნათქვამია, რომ ყველაფერი გენიალური მარტივია. ამიტომ ბევრი უნდა დაიწეროს და დიდი შრომა უნდა ჩაიდოს ამ ინსტრუმენტის გამარტივებაში, რათა მისი გამოყენებით მივაღწიოთ უკეთეს მართლწესრიგს.

17 საქართველოს კონსტიტუცია, მუხლი 40, პუნქტი 2.

18 სამეცნიერო ჟურნალი – კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის მაცნე №3, 2011 წ. გვ. 69; Миндия Угрехелидзе „От легиметрии до правовой Дименсиологии“ – „Область возможной квантификаций“.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. Bob Bishop. The Shades of Reality: How The New Fuzzy Philosophy Will Change Your World View. Glenbridge Pub Ltd. (February 1998).
2. Миндия Угрехелидзе, „От легиметрии до правовой Дименсиологии“; კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის მაცნე №3, 2011 წ.
3. Philosophiæ Naturalis Principia Mathematica, by Sir Isaac Newton, published on July 5th, 1687.
4. Lex Talionis. Plaut, 1981, p. 572, the Torah, a Modern Commentary, New York: Union of American Hebrew Congregations.
5. Benjamin Franklin. A letter to Jean-Baptiste Leroy, 1789.
6. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი. <https://matsne.gov.ge>
7. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი. <https://matsne.gov.ge>
8. საქართველოს კანონი, საქართველოს საგადასახადო კოდექსი. <https://matsne.gov.ge>
9. საქართველოს კონსტიტუცია. <https://matsne.gov.ge>

ON THE CONCEPT OF LEGIMETRY

Luka Mosashvili

LL.M. student of Caucasus International University

KEY WORDS: Legimetry, Quantification, Measurement

RESUME

In the present work I tried to describe legal instrument, which is automatically used in the reality, however, still not settled as an independent legal category. In the scientific literature there is not much information in that regard, though, it is hard to imagine functioning of fundamental legal institute such as Court without it.

For the indication of the above mentioned instrument usually following words are used legal measurment and legimetry. The latter was initially mentioned in the work of American author Bob Bishop "Shades of Reality", which represents mostly so called area "entertaining science" and does not have any claim for fundamental, theoretical research. In the specific legal scientific literature the contecnt of legimetry, its destination, areas for usage and significance are discussed in details in the work of Mindia Ugrekhelidze: "From Legimetry to Legal Dimensiology".

BIBLIOGRAPHY:

1. Bob Bishop. The Shades of Reality: How The New Fuzzy Philosophy Will Change Your World View. Glenbridge Pub Ltd (February 1998). (In English)
2. Миндия Угрехелидзе, „От легиметрии до правовой Дименсиологии“; Herald of Caucasian International Univeristy №3, 2011. (In Russian)
3. Philosophiæ Naturalis Principia Mathematica, by Sir Isaac Newton, published on July 5th, 1687. (In English)
4. Lex Talionis. Plaut, 1981, p. 572, the Torah, a Modern Commentary, New York: Union of American Hebrew Congregations. (In English)
5. Benjamin Franklin. A letter to Jean-Baptiste Leroy, 1789. (In English)
6. Civil Code of Georgia. <https://matsne.gov.ge>. (In Georgian)
7. Criminal Code of Georgia. <https://matsne.gov.ge>. (In Georgian)
8. Law of Georgia, Taxation Code of Georgia. <https://matsne.gov.ge>. (In Georgian)
9. Constitution of Georgia. <https://matsne.gov.ge>. (In Georgian)